

ORIOL CALVO VERGÉS

Jaume Clavell i Nogueras (1914-1997): l'home i la seva obra

PRESENTACIÓ

Jaume Clavell i Nogueras ha estat, sense cap mena de dubte, un dels personatges clau en la història del segle XX a Argentona, que ell va viure plenament. Si ens cenyim en el camp de l'art i la cultura, la seva primàcia és total. Només cal recordar l'extensa i important nòmina d'actuacions que ell va impulsar o en les que hi va participar activament: Festa del Càntir, Gegants d'Argentona, Museu del Càntir, Arxiu Històric, la Creu de Terme i altres escultures públiques, recerca històrica, catifes de flors per Corpus, exposició de llits antics i un llarg etcètera que fan vertigen i que denoten la gran vitalitat d'aquest argentoní extraordinari i irreplicable.

Però si la relació d'activitats culturals impressiona a qualsevol, es queda curta si la comparem amb la seva fascinant personalitat, amb el seu entusiasme desbordant, la profunditat del seu pensament i la seva integritat personal. Clavell va marcar profundament

totes aquelles persones que el van conèixer i és recordat amb gran estima per tot un poble que li deu més que el que va rebre.

Per això Argentona li havia de fer un reconeixement que no podia ser altra cosa que una revisió de la seva trajectòria vital, del seu pensament, un ràpid repàs a la seva extensa i poc coneguda producció escultòrica (que haurà de ser objecte d'estudis més detallats i aprofundits en el futur) i també fer un resum de la seva acció cultural a la vila d'Argentona, que tanta empremta ens ha deixat.

Argentona encara està en deute amb Jaume Clavell. A aquesta exposició, presentada en el museu que ell mateix va fundar, només és un primer pas per fer-li justícia i donar a conèixer la seva obra i personalitat, molt especialment, a tots aquells que no el van poder conèixer, particularment als més menuts, perquè prenguin exemple d'una persona que fou un model a seguir.

Jaume Clavell a València al final de la Guerra Civil (1938)

Jaume Clavell i alguns dels "Amics d'Argentona" excavant i restaurant l'ermita preromànica de Sant Jaume de Treià. Argentona, juny de 1953. Foto: A. Güell

UNA VIDA INTENSA I FRUCTÍFERA

La infantesa i la joventut

Jaume Clavell i Nogueras va néixer a la casa número 14 del carrer Torras i Bages d'Argenton, on encara hi ha la fusteria Clavell, a les 8 del vespre del dia 19 de juliol de 1914. Estudià a les escoles de la vila i tingué com a mestre el recordat senyor Francesc Burniol. Segons ell mateix havia confessat, Clavell no va ser un estudiant exemplar. Avorria les classes de matemàtiques i preferia les llargues xerrades amb el rector i els vicaris sobre fets reals o llegendaris d'Argenton i els argentonins.

El seu interès per la història s'inicia ja a la infantesa, quan feia d'escolà. Eren freqüents les anades, sol o acompanyat amb algun amic, al poblat ibèric de Burriac, a la recerca de restes arqueològiques. De ben jove es féu instal·lar una bombeta a les golfes de casa seva, on hi servava les seves troballes arqueològiques i hi llegia a totes hores els llibres que es comprava, en el que fou l'inici de la seva extensa biblioteca, ja que com ell afirmava sovint: "En aquell temps, diners que estalviava, diners que gastava en llibres".

En els seus anys de joventut, Clavell va rebre una important influència de l'eminent arquitecte, historiador i polític Josep Puig i Cadafalch, que estiujava molt a prop de la casa dels Clavell, el qual el va introduir en les disciplines de l'art, la història i l'arqueologia. El gust per l'art romànic que de gran mostraria Clavell en les seves escultures li ve de l'estima per aquest estil artístic que Puig li havia inculcat en l'adolescència.

L'ofici de fuster

Clavell continuà l'ofici familiar. Fou fuster, com el seu pare i els seus oncles Leandre i Joan, si bé ell hagués preferit dedicar-se a l'art o l'arqueologia, les seves grans passions. No li quedà més remei que fer de fuster, fet que li permeté familiaritzar-se amb les eines de la talla en fusta, de gran importància per desenvolupar posteriorment l'art de l'escultura. Però Clavell no era un home fet per regentar un negoci de fusteria. Quan va poder es va dedicar íntegrament al

món de les antiguitats i l'art, tancant gradualment el taller de fusteria.

La guerra

Clavell va ser mobilitzat el 1936. Va servir com a cartògraf al cos d'artillers. De primer va passar sis plàcids mesos a les bateries de Begur, on s'inicià el seu idil·li amb aquesta població empordanesa. Després fou mobilitzat a Terol, en ple front de batalla. Acabà la guerra a la ciutat de València. Com tothom que visqué la Guerra Civil espanyola, l'afectà profundament. Va estar tres anys sense veure la seva promesa, la Roser, i passà moltes penúries que influïren en el seu delicat estat de salut de per vida.

El trasllat a Barcelona

Després de la guerra, s'esdevé un canvi radical i determinant en la vida de Clavell. La mort de l'oncle Joanet li comportà el trasllat de la seva residència a Barcelona per fer-se càrrec de la fusteria que aquell tenia al carrer Girona. A la ciutat comtal aviat contactà amb rellevants personalitats de la intel·lectualitat barcelonina i es llançà de ple en l'estudi de la terrissa catalana, de la que en fou el més gran coneixedor de la seva època.

Retrat escolar d'en Jaume Clavell el curs 1926-27

Residència temporal a Òrrius

Cap a finals dels anys quaranta, Clavell emmalalteix (probablement fou una seqüela de les penúries de la guerra) d'una tuberculosi. Fou dels primers pacients tractats amb estreptomicina, alhora que el metge li recomanà passar una temporada de repòs absolut en un indret més allunyat del mar. Es trasllada a Òrrius, on passa dos anys amb la seva família. Hi estableix una forta amistat amb el vicari d'Argentona, Mn. Santiago Casanovas, que tenia cura també de la parròquia d'Òrrius. Amb ell compartia idèntiques aficions i inquietuds intel·lectuals. Segurament és allà on es gesta també la creació dels Amics d'Argentona, ja que comencen la seva més intensa campanya d'activitats els anys 1951 - 1952, just després de la seva convallescència a Òrrius.

Fou també durant aquest llarg sojorn a Òrrius que Clavell s'inicià en l'art de l'escultura, primer com a entreteniment, per matar les llargues hores de lleure, però un cop restablert de la malaltia i retornat a Barcelona, es convertí en una de les seves grans dèries.

A pesar de la greu malaltia pulmonar que va patir, Clavell va continuar amb el vici del tabac, fumant fins ben gran. Fumava a totes hores i les estances on ell s'estava, sempre eren plenes de fum de les seves cigarretes.

Begur, el seu segon poble

Clavell i la seva família passaven els estius a Begur, en una casa al centre de la població cedida per un amic, Àngel Salvador, amb el qual col·laborava en la rehabilitació i decoració de cases del poble. El contacte amb Begur es va ini-

Alumnes de l'Escola Nacional d'Argentona dirigida pel mestre Francesc Burniol. Argentona, 1921

ciar durant els primers sis mesos de la guerra, on va fer amistat amb molta gent de la vila. Qui més sentia la necessitat d'anar a Begur cada any era, però, la Roser, una enamorada d'aquesta població empordanesa, on va demanar de ser enterrada.

La plenitud i els darrers anys

De manera progressiva, Clavell s'anà convertint en un marxant de primer ordre, un antiquari honest, expert i de prestigi, que es guanyà la confiança de molts col·leccionistes de Barcelona. Foren, però, anys de dificultats i moltes limitacions per a la família Clavell, fins que no es consolidà. En la seva tasca d'assessor i expert en art i antiguitats viatjà sovint a Londres, sobretot per comprar a les cases de subhastes de més renom, com la Christie's o la Sotheby's i formà grans col·leccions privades de Barcelona, com la Folch, de ceràmica i terrissa.

Un cop retirat de la seva activitat professional, Clavell continuà col·laborant amb la multitud de projectes que havia iniciat, com el Museu del Càntir d'Argentona. O donava consell a tots aquells que l'hi demanaven sobre els extensos temes que ell coneixia amb gran erudició, especialment els relacionats amb l'art i les antiguitats.

Als darrers anys de la seva vida, se li dedicà una exposició a l'Aixernador, entitat cultural argentonina, alhora que l'Ajuntament d'Argentona li atorgà la distinció de fill predilecte durant la Festa Major de 1974 i el Museu del Càntir el va nomenar l'any 1994 "Membre d'Honor del Patronat Municipal del Museu del

Clavell, dona, cunyada i fills a Òrrius, durant la seva convallescència. Foto: A. Güell

Jaume Clavell i família
al "Viver" d'Argentona en
el casament de la Cinteta.

Foto: A. Güell

Càntir". Finalment, va rebre el reconeixement més important del país en ser-li atorgada la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya, de mans de l'honorable president senyor Jordi Pujol i Soley.

Quan la seva salut ja era molt fràgil i precària, se n'anà a viure a Begur amb la seva filla Maria Ancel·la, que en va tenir cura fins la seva mort, el dia 6 de febrer de 1997. Clavell va ser enterrat al cementiri del poble al costat de la seva estimada Roser. Tres escultures fetes per ell mateix l'acompanyen: sant Jaume, sant Pere i Jesucrist.

El mes de gener de 1999, es va donar el seu nom a l'acabat de fundar Centre d'Estudis Argentonins i a finals del 2002, l'Ajuntament d'Argentona acorda que l'Arxiu Històric Municipal d'Argentona porti també el nom de "Jaume Clavell".

El pensament i personalitat de Clavell

Jaume era una persona d'una forta personalitat, amb conviccions molt profundes, especialment pel que fa als temes religiosos i familiars. Era un home que necessitava pocs béns mate-

rials per viure, era la seva teoria sobre la limitació, però li agradava viure bé i fruit del que tenia, especialment de la família i els amics.

La família

Clavell es casà amb la barcelonina Roser Aparicio, set anys més jove que ell, el dia 16 d'agost de 1944, després de molts anys de prometatge, allargats per la guerra civil, durant la qual en Jaume li va escriure una carta diàriament, algunes il·lustrades amb aquarel·les.

Es van conèixer a Argentona, on la Roser passava els estius amb la família al servei de la qual el seu pare treballava de xofer. Dona d'un gran caràcter, influí molt en Clavell, qui afirmava que cap estrella de Hollywood no valia ni la meitat que la Roser.

La Roser va morir sobtadament d'un vessament cerebral l'any 1979 a l'edat de 58 anys i fou enterrada al cementiri de Begur, sota terra, com ella volia, al costat de la tomba de la "bailaora" Carmen Amaya. La mort de la Roser fou un cop molt dur i quasi insuperable per en Jaume, que la recordava constantment.

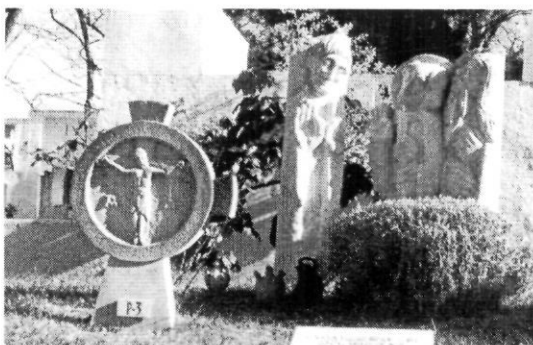
Van tenir cinc fills, quatre nois: Jordi, Oriol, Narcís i Raimon, i una noia, la Maria Ancel·la. Tres d'ells han continuat amb la dèria del pare i es dediquen professionalment a temes relacionats amb l'art i les antiguitats. Els fills de Clavell han sovintejat els contactes amb Argentona, malgrat haver-se criat entre Barcelona i Begur.

Pensament polític: un "anarquista" i nacionalista convençut

Clavell es considerava a si mateix com a "apolític". Considerava la política un "viver d'òdis". En aquesta idea de la política hi influí el fet que, quan Clavell era un infant, Argentona estava dividida en dos bàndols contraris totalment enfrontats, els "grocs" i els "no-grocs", que sovint arribaven a les mans, fet que va causar la profunda aversió de Clavell envers la política. Clavell, però, es va definir sovint com a "anarquista", i afirmava que Crist, el seu gran paradigma del comportament humà, fou el primer gran anarquista de la història. "Predicava la utopia pura, i jo combrego amb ell, perquè el meu

Tombes del matrimoni
Clavell-Aparicio
al cementiri de Begur
(Baix Empordà).
A l'esquerra la tomba de
la Roser Aparicio i a la
dreta la de Jaume Clavell.

Foto: Julià Lladó.

partit és també utòpic.”

Diversos sectors del poble el van considerar sovint com un conservador i un home de dretes, sobretot per la seva eventual col·laboració amb el consistori presidit per Joan Duran, en la darrera etapa del franquisme. Més tard, però, Clavell va col·laborar activament amb gent d'altres tendències més progressistes i compromeses amb l'esquerra, com el Llaç d'Amistat o l'Aixernador, entre altres.

Però si Clavell renegava de la política, del que sí en feia bandera era del seu profund catalanisme. Al servei militar va patir alguns enfrontaments a causa de la discriminació i mofa de què eren objecte els catalans, la seva llengua i costums. Pràcticament tots les seus escrits, inclosos els dels anys més durs de la dictadura franquista, estan escrits en llengua catalana.

L'argentonisme militant de Clavell

Clavell sempre va estar molt lligat a la seva vila nadiua i fou l'ideòleg i promotor de les principals fites culturals que es portaren a terme a Argentona durant la postguerra, assolint el seu màxim nivell d'activitat a finals dels anys 40 i tots els cinquanta, amb els "Amics d'Argentona" que ell mateix va fundar amb una colla d'argentonins de la seva generació. Clavell estava especialment interessat en la protecció i revitalització dels senyals d'identitat argentonins reflectits en festes, tradicions populars i religioses, art, història, patrimoni arquitectònic i documental, alhora que fou molt actiu en dinamitzar la depauperada activitat cultural de la vila d'aquells anys amb importants exposicions, concursos i festes, destacant especialment la Festa del Càntir en el marc de la Festa Major de Sant Domènec i la creació del Museu del Càntir. A més, Clavell va ser col·laborador de les revistes *Ecos*, *Argentona* i dels programes de festa major, entre altres, amb els pseudònims de "l'Avi" i "Argent".

L'home religiós: un cristià profund i poc ortodox

Per Clavell la religió era una part consubstancial de la persona. Deia que "si no existís cap religió, ja me n'hauria fet una. Tinc necessitat de

religió". Per a ell, Crist era el paradigma del comportament humà, el model a seguir. Coneixia els Evangelis a la perfecció i en profunditat, però estava molt decebut amb l'actitud de les altes instàncies de l'Església del nostre país, sobretot per la seva connivència amb el règim dictatorial de Franco. El seu distanciament amb l'alta jerarquia eclesiàstica fou total quan aquesta va pactar amb Franco l'expulsió del nostre país de l'abat Escarré de Montserrat, amic íntim personal de Jaume Clavell, amb qui es veia setmanalment a casa seva.

L'artista

L'art ha estat un dels eixos fonamentals que van protagonitzar la vida de Jaume Clavell, fent-ne la seva professió, tant com a expert en art i antiguitats com pel fet que es va dedicar a la pintura (de ben jove), a l'escultura i a l'expertisatge en obres d'art.

Primeres passes: la pintura dins l'escola d'Argentona

Es va iniciar en l'art de ben jove, juntament amb una generació d'artistes afeccionats de la vila, com en Domènec Creizet (pintor), Joan

Creu de Terme
d'Argentona,
1952.

Grau (pintor) i Alfons Güell (pintor i fotògraf). L'any 1932, amb 18 anys, Clavell exposa les seves obres a la I Exposició d'Arts i Oficis durant la Festa Major de Sant Domènec. L'any 1935, en la IV Exposició d'Arts i Oficis, Clavell hi exposa quatre maquetes de vaixell, dues talles en fusta i deu pintures a l'oli, bàsicament vistes i paisatges de la vila.

L'escultura.

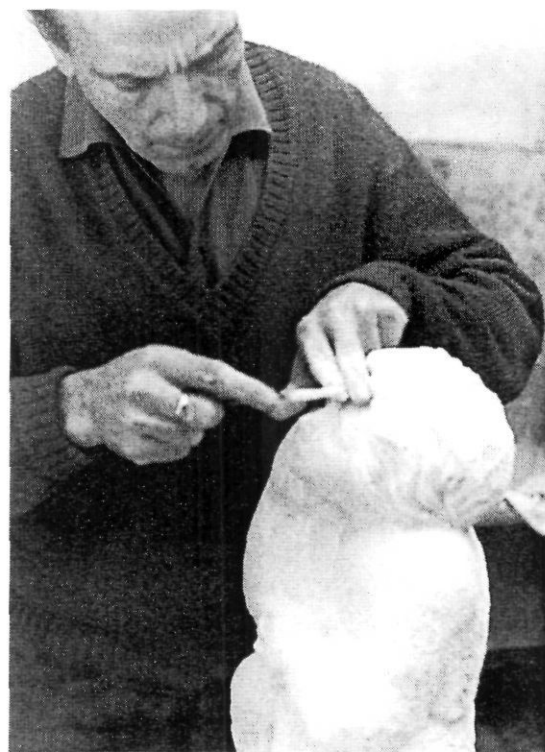
Primeres obres a Argentona i Montserrat

La Creu de Terme situada al veïnat de Sant Sebastià d'Argentona, datada el febrer de 1952, és la primera obra escultòrica important que es coneix de Clavell. Hi figuren nou escultures de sants vinculats a la vila esculpits en pedra i la creu de fusta, amb les figures de Jesucrist per una banda i la Mare de Déu de la Magrana a l'altre costat. El conjunt va ser projectat per l'arquitecte i amic de Clavell, Antoni de Moragas i Gallissà, que li va demanar que realitzés la part escultòrica. Aquesta primera obra resultà decisiva en la seva carrera artística, puix que fou el trampolí que el catapultà ràpidament a fites més elevades en ser observada de forma casual per l'abat de Montserrat, Aureli M. Escarré, qui s'interessà per l'autor d'aquelles escultures de sants. Poc després, li encarregava diverses obres per al monestir de Montserrat i l'hotel Abat Cisneros, on encara es poden contemplar.

Clavell, que era completament autodidacta, va aprendre l'ofici fent de fuster i va continuar aprenent veient les obres dels artistes a qui admirava. Es posava a treballar sobre el bloc de pedra d'una manera frenètica, "com enfollit" segons les seves pròpies paraules i sense cap mena de protecció contra el polsim de la pedra, que li afectava negativament els pulmons. Deia que en això "no hi penso".

Exposició a Madrid

El 16 de novembre de 1960, vuit anys després d'iniciar la seva etapa d'escultor, Clavell assolix un dels punts culminants de la seva trajectòria artística en inaugurar la seva primera exposició individual, a la Galeria Darro de Madrid, amb text de presentació a càrrec de l'abat

Escarré, del que destaquem el fragment següent: "El arte de Jaume Clavell se mueve en el plano de la plástica decorativista, de la cual ha sabido abstraer el mayor de sus defectos: la vacuidad de conceptos. Clavell es un idealista de la forma y un realista del concepto. (...) En efecto, su misma subjetividad en el tratamiento de las formas nos dice que Clavell, a través de sus obras, transmite un verdadero mensaje interior. (...)

A través de las figuras de Clavell podemos contemplar su alma de hombre cristiano, lleno de fe, que nos invita a elevarnos a un mundo superior. Este cristianismo vivo se halla como a la base de su obra artística, de modo que ambos planos se enlazan y forman una única producción. (...) Separar arte y religión en Clavell sería no haber comprendido su profunda personalidad."

Més obra pública i religiosa a Argentona

El dia 13 de setembre de 1959 és consagrada la nova imatge de sant Pere a l'ermita romànica de Sant Pere de Clarà, tallada en pedra per Clavell. També és obra seva el Crist crucificat tallat en fusta que presideix l'altar major de Sant Julià d'Argentona.

Una altra escultura pública de Clavell la tro-

Clavell esculpint una
de les seves obres.

1. AMARGANT PARNAU, Emili, *Homes i dones del cap dret*, Argentona: Ajuntament d'Argentona, 1984, p., 64.

bem a l'exterior de l'absis de la capella del Sagrament de l'església d'Argentona. Va ser feta l'any 1961 en commemoració de la Santa Missió. Segons Emili Amargant¹ no es tracta de cap escultura religiosa, sinó d'una maternitat: una mare amb un infant a les faldilles.

Diu Clavell en una carta "La maternitat, l'afalac de la mare alletant i embolcallant l'infant ha estat per mi una de les imatges més sentides, estimades i repetides. És una mena de reconeixement a les mares, a la vida".

També és obra de Clavell el monument d'homenatge al poeta Joan Maragall, situat a la part baixa de la plaça de Vendre. En ell s'hi reflecteixen diversos elements iconogràfics de l'obra de Maragall (la sardana, la vaca cega) i altres de locals i maresmencs (els gegants d'Argentona i un vaixell solcant el mar). Culminen l'obra la Mare de Déu de Montserrat i la del Viver.

Noves tendències, formes i temes

Si Clavell s'inicia en l'escultura partint de l'art medieval català que ell tan bé coneixia i admirava: el romànic, ràpidament anirà evolucionant i s'anirà depurant en la forma i esdevindrà cada cop més estilitzada i abstracte, fins al final de la seva carrera artística. Manuel Trens, en la presentació de la seva exposició a la sala d'exposicions El Xot, de Barcelona, celebrada del 10 al 29 de novembre de 1971, ens diu d'aquesta fase de la seva obra:

"L'escultura de Clavell és un començament, una obra aponcellada, setmesona, que l'artista ha aturat en plena gestació, embollicada en un tel·lúric que la converteix en una diminuta i poètica superfície. (...) l'espectador amatent continua l'obra de l'escultor, es pot permetre el goig d'interpretar-la i d'infondre-li els propis sentiments."

Progressivament, l'escultura religiosa de sants va perdent pes específic en la seva obra, en favor d'altres temes que volen reflectir més el sentiment humà, amb suggeridors títols com *aflicció*, *recolliment*, *pensarós*, o *relatiu al tema de la maternitat*, un dels més conreats en aquesta darrera etapa de l'autor, amb escultures com *maternal*, *maternitat* o *tendresa de mare*.

El col·leccionista i expert en art

Clavell va fer de l'art i les antiguitats la seva gran passió, un dels elements que van constituir el seu "leit motif" vital. Progressivament, va anar dedicant-se a la rehabilitació i decoració de cases i estances, on les antiguitats tenien un paper destacat. El seu gran coneixement de les tècniques artístiques el feien un expert difícil d'enganyar i de la màxima honestat, en un gremi en què sovint donen "gat per llebre".

L'arqueologia

Clavell es va iniciar de ben jove en l'arqueologia, recollint ceràmiques dels jaciments propers a Argentona. Puig i Cadafalch fou el seu

Article emès per TVE el dia 18 de novembre de 1960, a les 23:30 h, per Tico Medina, glosant l'exposició de Clavell a la sala Darro.

Jaume Clavell, nacido en Argentona, hace 45 años, casado y con cinco hijos, es uno de los pocos artesanos de verdad que quedan por el mundo. Este es el caso excepcional, de un modesto carpintero, que de la noche a la mañana y en menos de dos años, ha subido sencillamente, tal vez sin siquiera proponerse al pináculo de la fama. Porque este hombre es el escultor Jaume Clavell, de quien han dicho la crítica las cosas más formidables y cuya obra en solo dos años de trabajo ha llegado a ser pieza de museo codiciada en las más importantes colecciones del mundo.

Su historia es bien sencilla. Desde muy niño este hombre que ha inventado una Cuarta Dimensión perfectamente palpable en la escultura religiosa, ha buscado en la tierra la obra artística de sus antepasados, hijo, nieto y bisnieto de sencillos carpinteros manuales de Argentona, este hombre ha leído en la ciencia de la arqueología, descubriendo tumbas romanas e ibéricas sus primeros pasos en la historia del hombre.

Hace cuatro años, el carpintero restaurador de muebles, artesano de sillas, mesas, camas y armarios, hizo una Cruz para su pueblo. La Cruz se levantó cerca de un camino por donde meses después pasaría el Abad Mitradó de Montserrat. Horas después Jaume Clavell recibía la urgente llamada a este Centro de la Religión de Cataluña que es Montserrat. Inmediatamente después se puso manos a la obra. Hoy hay más de 30 esculturas religiosas en los claustros y capillas del Monasterio. Casi toda la Orden Benedictina repartida por el mundo tienen obras suyas, y en dos años y medio este hombre, que se levanta todos los días a las cuatro de la mañana, modestísimo, coleccionista de botijos, artista de vocación ha hecho más de 150 geniales obras, en madera y en piedra, que estos días se exponen en la Sala Darro de Madrid.

Este hombre que no quiere hablar, tímido y modestísimo, cuya sola obra le presenta en el mundo de la crítica, este carpintero de tradición, de quien ha dicho el Abad Mitradó de Montserrat, que Clavell en la escultura es un artista del instinto y del corazón, es un típico protagonista de nuestra Cuarta Dimensión, porque él ha inventado una nueva forma en su escultura sin darle importancia. No en vano un psicoanalista catalán que lo visitó y lo estudió detenidamente, ha emitido este diagnóstico sorprendente: Lo curioso de este escultor es que no ve la obra por la cabeza, porque su escultura es una obra única y formal del corazón y de las manos.

Aplec celebrat a Sant Jaume de Treià en honor al sant, impulsat pels Amics d'Argentona, el 25 de juliol de 1951.
Foto: A. Güell

Exposició de llits antics, celebrada a Can Calopa, iniciativa dels Amics d'Argentona, 1952.
Foto: A. Güell

primer mestre en les antiguitats. Les golfes de casa seva eren plenes de petites troballes que en Jaume guardava gelosament, com un tresor. Ell va confessar en diverses ocasions que li hagués agradat ser arqueòleg. Tota la vida va mostrar un gran interès i passió per l'arqueologia.

La seva biblioteca

Si de ben petit Clavell gastava molts dels diners que tenia en llibres, es pot dir que al llarg de la seva vida va formar una biblioteca realment increïble, d'una gran qualitat, amb exemplars que eren gairebé incunables. Els temes predominants eren l'art i la història.

La col·lecció de goigs

Clavell s'interessà intensament pels goigs, dels quals n'arreglè a milers, formant una de les col·leccions més importants de Catalunya. Aquestes composicions poètiques de lloança als sants i mares de Déu foren molt importants en el desenvolupament de l'escultura religiosa de Clavell i també en el procés d'identificació de talles i figures religioses en el món de les antiguitats.

La col·lecció de terrissa

A pesar de les seves limitacions econòmiques, Clavell va aconseguir reunir una important col·lecció de terrissa a les seves cases de Barcelona i Begur. Per a ell, la terrissa era "l'exponent més clar de la vida quotidiana al llarg de la nostra història" (...) "era el fixador de la forma de vida dels nostres avantpassats".²

Quan Clavell inicià la seva col·lecció de terrissa, durant els anys 1950-60, aquests objec-

tes no eren encara considerats mereixedors d'estudi ni de ser col·leccionats, però ell s'hi va abocar de ple. Era el primer que ho feia, perquè els grans entesos de la ceràmica en aquell moment, com Salvà, Llubí o Batllori, no en sabien absolutament res de la terrissa. Clavell va iniciar la seva col·lecció recollint exemplars de plats, olles, cullerers, cassoles, poals, cànirs i altres objectes de la ceràmica popular als drapaires i als Encants de Barcelona, a uns preus gairebé de regal, fet impensable avui dia, quan alguns d'aquells objectes són cobdiciats per col·leccionistes i valen autèntiques fortunes.

L'expert assessor en art a Barcelona

Com a fuster, Clavell es va anar especialitzant en la rehabilitació i decoració d'habitatges a Barcelona, on les antiguitats hi tenien un important paper. Quan va poder, va deixar el taller familiar de fusteria en mans del seu fill Jordi i ell es va dedicar plenament al món de l'art, com a escultor i especialista en antiguitats.

Clavell va ajudar a la formació d'importantes col·leccions d'art a Barcelona, sobretot de ceràmica, talles, mobles, bronzes, etc. Alguns dels prohoms del món empresarial i financer català es compten entre els seus clients als quals "a la llarga els feia ser més rics". Per contrapartida, els qui primer s'ho preniën a tall d'inversió, després ho han fet com a "hobby", una passió que els omple el lleure segons les seves paraules.³

El promotor cultural a Argentona

Encara que Clavell hagués traslladat la seva residència a Barcelona, els seus contactes amb Argentona eren quasi permanents. Estava infor-

2. AMARGANT PARNAU, Emili, *Homes i dones del cap dret*, Argentona: Ajuntament d'Argentona, 1984, ps., 67-68.
3. AMARGANT PARNAU, Emili, *Homes i dones del cap dret*, Argentona: Ajuntament d'Argentona, 1984, p., 49.

mat de tot el que passava al poble i, de fet, encapçalà un dels moviments culturals més importants de la vila dels anys de la postguerra: els Amics d'Argentona, als quals es deu el mèrit de moltes iniciatives de tipus cultural i religiós, algunes de les quals encara són fites de primer ordre dins el calendari festiu argentoní:

- Les catifes de flors del Corpus Christi. Tot el poble d'Argentona es va abocar a la realització d'unes catifes de flors, altars i fonts per a la processó del Corpus Christi de tal magnitud que eren motiu d'admiració general. En els seus dies gloriosos van suposar l'activitat de major projecció exterior d'Argentona, amb un públic entregat que col·lapsava els carrers i places de la vila. Encara avui celebrem la diada de la flor en recordança d'aquelles magnífiques estores.

- L'exposició de llits antics, celebrada l'any 1952 a Can Calopa, amb un èxit esplendorós, tant de públic com de ressò als diaris de l'època. A Argentona va ser un esdeveniment cultural de primer ordre.

- Els concursos de rosaris, celebrats els anys 1951 i 1952 i després novament el 1964, amb ànim de fer participar el jovent del poble en el rosari.

- L'aplec de Sant Jaume, celebrat l'any 1951 a Sant Jaume de Treià i que no va gaudir de continuïtat. L'any 1953 alguns dels Amics d'Argentona van treballar per la consolidació i restauració de les restes de l'ermita preromànica de Sant Jaume.

- La festa de la vellesa, iniciada l'any 1952.

Encara se celebra actualment com una festa important en homenatge a la gent gran de la vila.

- L'Arxiu històric: És important destacar la tasca feta per Clavell en la recuperació dels pergamins i altra documentació dels senyors del Castell de Burriac per a l'Arxiu Històric Municipal. Aquests documents van ser localitzats per Clavell a Barcelona, quan es van posar a la venda. Ell va iniciar una intensa campanya entre particulars de la vila i l'Ajuntament per obtenir els fons suficients per a adquirir-los i recuperar-los per a la vila. Aquests documents s'han estudiat i són font d'informació d'historiadors com Montserrat Richou, Maria Josep Castillo o Assumpció Zapata, entre altres.

- La Festa del Càntir: instaurada l'any 1952, va suposar la recuperació de l'antic Aplec de Sant Domènec, documentat a partir de mitjans del segle XVII, tornant als orígens de la nostra festa major d'estiu. Es va reprendre l'antic mercat del càntir, mitjançant la fórmula del "càntir de l'any", que iniciava un col·leccionisme de

Els nans d'Argentona en el dia de la seva estrena, el 3 d'agost de 1958.

Foto: A. Güell

Jaume Clavell en una conferència feta a l'Aixernador d'Argentona, 1987.

Foto: Pep Padrós, Arxiu Gràfic el Rodet.

Festa dels Jocs Florals
celebrats a Argentona
el 1964. Asseguts:
Maria Estrada,
Jaume Clavell, Esteve Valls
i Joaquim Ripoll.
Foto: A. Güell

càntirs que ha assolit fites espectaculars de l'ordre de 8.000 exemplars. La festa del Càntir s'ha completat amb jocs a l'entorn del càntir i l'aigua (1953) i, més endavant, a partir dels anys 80, amb una fira de ceràmica i terrissa que ha esdevingut un referent fonamental, amb participants d'arreu de Catalunya, Espanya i Europa.

- Els gegants i nans d'Argentona: Clavell va dissenyar els nans com la bruixa de la pinta d'or, el Bei, en Corsec, la bruixa dolenta, etc. pensant amb els personatges de les llegendes argentonines i els gegants de la vila amb el referent dels senyors de Burriac

- El Museu del Càntir: ha estat, probablement, la iniciativa cultural més reeixida de Clavell. Aquest museu és un dels referents culturals de la vila, amb gran projecció exterior, alhora que un important pol d'atracció de visitants. Fundat l'agost de 1975, quan es commemoren els 25 anys de la Festa del Càntir, ha passat de ser una petita col·lecció de càntirs oberta al públic a ser un museu d'alta volada amb unes instal·lacions modernes i d'alt nivell pedagògic, amb sales d'exposició permanent, temporals i monogràfiques. La seva col·lecció supera els dos mil exemplars de totes les procedències geogràfiques, èpoques i estils, entre ells un exemplar de Pablo Picasso, convertit en la peça més emblemàtica del museu. El museu compta amb un taller de ceràmica molt actiu, publicacions, biblioteca i videoteca interns. Té cura, a més, de la Festa del Càntir i de la Fira Internacional de Ceràmica i Terrissa. Promou també altres activitats, com exposicions temporals i un concurs de cartells per la Festa del Càntir.

Dins l'admiració que Clavell sentia per l'art

popular i, molt especialment, per la terrissa, el càntir hi té un paper preeminent. Per a ell "el càntir té sempre una forma perfecta perquè l'ha inventat el poble. Té la incomparable bellesa de les coses senzilles i útils. Mireu si en són de fràgils, els càntirs, i com, a desgrat de tot, han durat segles i segles -i encara duren-."4

L'historiador i erudit local

L'interès pel nostre passat col·lectiu es desperta de ben jove en Clavell. Ben aviat anà a cercar restes dels nostres avantpassats allà on creia que en trobaria vestigis: als marges, als torrents i, més endavant, al poblat ibèric de Burriac.

Clavell es va iniciar amb les obres de Carreras Candi, Pellicer i Pagès i Marià Ribas. Va ser l'erudit local, el referent en tot allò relatiu a la nostra història i les nostres tradicions. Malgrat que va ser un home que va escriure poc (en relació als seus extensos coneixements), va col·laborar sovint amb publicacions locals com *Ecos* i *Argentona. Boletín de Información local* durant els anys 1940-50 i els programes de Festa Major, on deixà pinzellades de la nostra història. Clavell signava amb el pseudònim de "l'Avi" o "Argent". Tots aquests articles foren publicats en un llibre recull titulat *Argentona, història i records* l'any 1990.

L'any 1952, la intervenció de Clavell va ser decisiva per tal que uns 90 pergamins dels marquesos de Moja relatius als territoris dels senyors de Burriac (entre els quals hi havia Argentona) fossin adquirits i passessin a formar part de l'Arxiu Municipal. De fet, Clavell va haver de cercar el finançament pel seu compte entre amics i coneguts d'Argentona, encara que sembla que l'Ajuntament també hi va col·laborar.

El 1975 es publica l'obra de Clavell *La Xarbotada*, amb motiu dels 25 anys de la Festa del Càntir, en què s'expliquen els orígens, evolució i elements principals d'aquesta festa. També hi ha la descripció i característiques dels 25 càntirs editats fins aleshores.

Els anys 80 Clavell escriu uns textos sobre masies d'Argentona en una sèrie de calendaris, molt populars, editats per la revista *Llaç*. A cada full del calendari li corresponia un mas, acompanyat d'una fotografia de l'Alfons Güell.

4. AMARGANT PARNAU, Emili, *Homes i dones del cap dret*, Argentona: Ajuntament d'Argentona, 1984, ps., 69-70.